

Woensdag 9/09/1914 - ochtendeditie

Belgische vluchtelingen.

Uit Oostburg meldt men ons:

In verband met het grote aantal gevluchte Belgische families is op de stoomtrambaan Breskens-Maldegem zoveel mogelijk met extra trams gereden. Maandag was het aantal vluchtelingen zo groot, dat ook nog een Belgische trein, bestaande uit 14 wagens, rechtstreeks doorreed naar Breskens. 's Avonds reed nog een extra tram buiten de gewone diensturen, waarvoor nog een extra boot van en naar Vlissingen werd ingelegd.

Ook gisteren was het nog buitengewoon druk met het vervoer, dat ook weer met behulp van extra trams geschiedt. In de omgeving zijn reeds zoveel vluchtelingen aangekomen, dat er geen woonhuizen of kamers meer te huur zijn. In de gemeenten IJzendijke, Aardenburg, Sluis, Cadzand en Oostburg is bijna geen onderkomen meer te krijgen.

Uit Maastricht meldt men ons:

Aan de vluchtelingen in de rijkskweekschool is medegedeeld, dat de lokalen moeten ontruimd worden en dat ze op donderdag naar Oldebroek moeten vertrekken of anders heden naar hun haardsteden terugkeren. Toch zullen er nog wel in de omliggende dorpen onderdak gebracht moeten worden. Gistermorgen zijn er weer nieuwe bijgekomen, die echter niet worden aangenomen.

Oostende, 9 september. Het blad Bien Public meldt, dat de burgemeester van Gent een brief heeft ontvangen van de Duitse militaire autoriteiten, waarin hem wordt gevraagd, in Oordegem (even benoorden Aalst, en ten zuidoosten van Gent) te komen

teneinde te beraadslagen over de voorwaarden waarop Gent aan de Duitsers zal worden overgegeven.

Londen, 8 september. De bladen delen mee, dat de burgemeester van Gent te Oordegem met de Duitse generale staf een overeenkomst heeft gesloten, strekkende om de intocht van vijandelijke troepen in de stad te vermijden. De voorwaarden zijn: de burgerwachten, die thans te Waregem zijn, zullen naar Gent terugkeren, om daar ontwapend te worden. De gemeentelijke overheid van Gent neemt op zich de Duitse troepen in dat district van leeftocht te voorzien.

Bevestigd wordt dat de Duitsers de Vlaamse provincies trachten te bezetten, om zich nieuw gebied voor de bevoorrading der troepen te verzekeren.

Terneuzen, 8 september. Thans kan omtrent het optrekken der Duitsers in de omgeving van Gent het volgende worden gemeld: maandag is een student van Luik, krijgsgevangene der Duitsers, bij de burgemeester van Gent gekomen met een brief van de generaal die het Duitse leger in Oost-Vlaanderen aanvoert. De student had op erewoord moeten beloven met of zonder antwoord bij de generaal te zullen terugkeren op straf van bij de eerste gelegenheid te zullen worden gefusilleerd. Hedenmorgen moest de burgemeester om 9 uur te Oordegem, een plaatsje nabij Gent, komen om met de generaal te spreken over de voorwaarden ener bezetting van Gent. In zijn brief dreigde de Duitse generaal de stad Gent met zwaar geschut te zullen bombarderen, indien hij ook maar het minste verzet ontmoette. Ingevolge dat schrijven vertrok de heer Braun vanochtend om 8 uur per automobiel naar Oordegem. De automobiel droeg een witte vlag. Te ongeveer 11 uur keerde de burgemeester terug en deelde aan hen die daar waren mede, dat de Duitsers niet naar Gent zullen trekken, maar hun tocht naar Frankrijk

zullen vervolgen. Er zal ook geen oorlogsschatting moeten worden betaald, doch de generaal heeft bedongen verschillende leveringen van benodigdheden voor het leger, onder meer rijwielen. De burgerwacht mag naar Gent terugkeren en zal er politiedienst kunnen verrichten na de wapens te hebben ingeleverd. Verder eist generaal von Böwith van de stad Gent: 10.000 liter benzine, 1000 liter mineraalwater, 150.000 kilo haver, 100 rijwielen, tien motorrijwielen, 25 luchtkamers voor auto's, 10 rollen, elk van 40 m lengte, voor verbanden van wonden, veel sublimaatpastilles, 100.000 sigaren, alles te leveren tegen woensdagochtend om 6 uur. Ook de geweren van de burgerwacht moeten worden ingeleverd.

De leveringen voor het Duitse leger zullen worden betaald met oorlogsbons. Het vernemen van deze voor Gent zo gunstige voorwaarden werd luid toegejuicht en men schreef deze toe aan het optreden van de burgemeester en de goede houding der Gentenaars jegens het Duitse leger.

In Gent is een bekendmaking aangeplakt, waarin de burgerwachten opgeroepen worden om volgens de door de Duitse generaal gestelde voorwaarden hun wapens en munitie zo spoedig mogelijk in te leveren in het Gravenkasteel. Degenen die aan dat bevel niet mochten voldoen, zullen worden gefusilleerd.

Hedenmiddag kwamen twee Duitse officieren in Gent. Zij werden in de Bagattenstraat gezien, waarop een aan het stadhuis op een automobiel gemonteerde mitrailleurse derwaarts kwam en op deze officieren het vuur opende. Een der officieren werd gedood, de andere gewond. Dit voorval is zeker aan een of ander misverstand toe te schrijven; het schijnt dat de officieren zich daar ook niet mochten bevinden. De burgemeester is onmiddellijk weer naar de Duitse generaal vertrokken, om over dit incident, dat tot erge verwickelingen zou kunnen leiden, te spreken.

Oostende, 8 september. De Duitse spion Ehrardt, die op vier augustus te Oostende was gevat en die bij vonnis van de krijgsraad was ter dood veroordeeld, is zaterdag te Zwijndrecht terechtgesteld.

België in de tweede fase van de oorlog.

Dinsdag, 25 augustus.

Men schrijft ons:

De familie S. heeft zes van de 10 kinderen vóór de komst der Duitsers naar Gent gestuurd. De twee oudste en de twee jongste laten aan de moedige vrouw genoeg energie, om in deze zware tijden aan alle pijnigende onzekerheden weerstand te bieden en bovendien anderen van dienst te zijn, want in tegenstelling met zoveel andere notabelen, zijn professor S. en zijn vrouw van mening gebleven, dat op hen de plicht rustte, de omgeving met woord en daad bij te staan. De afwezigheid van die zes kinderen werd natuurlijk door de moeder zwaar ondervonden, ook de onmogelijkheid om een groet naar Gent te zenden. Nu bood tegen de middag een student aan, om per fiets een brief naar Mechelen te brengen, van waaruit de postverbinding met Vlaanderen nog intact was. Het aanbod werd dankbaar aanvaard.

In de Schapenstraat onderhouden wij ons enige ogenblikken met de kanunnik, professor Cauchie, een der mannen van aanzien van het geleerde België. Het is een grote, forse, buitengemeen beminnelijke en hoogst belangwekkende grijsaard met een gelaat, dat aan dat van Ampère herinnert. Het is een man, wiens geest zich steeds aan de zonkant van het leven ophoudt. En behaaglijk in het zonnetje liep hij nu zijn getijdenboek te lezen. Ook hij keert nog in ons verhaal terug.

Na het noenmaal plots een overval. Er komt een hele compagnie vermoeide en bestofte soldaten aanzetten, de geweren klaar om te

schieten, de onderofficieren met de revolvers in de hand. Een korporaal wijst het huis van professor S. aan voor inkwartiering van 26 man, met een Hauptmann. Men kan zien, dat de arme duivels beschietingen uit de huizen vrezen; ze dringen zo spoedig mogelijk naar binnen en vragen terstond eten en slaapgelegenheid; ze zijn doodop. We laten de manschappen door een achterdeur in een open plaats, die door een deur van de gang gescheiden is. Bij onze buurman, die slechts van hondenbrood leven kan, worden 7 man ingekwartierd. Het is alleronmogelijkst, maar onze straat is de eerste, waar ze binnengekomen zijn en de arme duivels durven de straat niet in en blijven in een zo klein mogelijke huizengroep het liefst bijeen, teneinde bij een overval zo weinig mogelijk geïsoleerd te zijn. De buurman van het hondenbrood komt bij professor S. klagen. Wij gaan samen met de Hauptmann spreken, want parlementeren met minderen helpt nooit iets. Men kan dat niet met geesten, die uitsluitend kunnen gehoorzamen.

Ondertussen komt Mevrouw mij roepen. De 26 soldaten in de tuin, waar ze zich bedreigd voelen, doen de gangdeur open, die door mevrouw weer kordaat gesloten wordt, waarop ze beginnen te dreigen. Ik spreek hen toe: "Herschafden, houd je alstublieft stil en wacht tot alles in orde gebracht is. Er zijn toch immers geen 26 matrassen in huis". "Dat hoeft ook niet", roepen ze, "als we maar bij elkaar kunnen liggen". "Goed", zegde ik, "maar gedraag je netjes. Ik zal er met de Hauptmann over spreken". Daarop commandeert de korporaal rust, ransels af, maar geweren in de hand. De Hauptmann beslist, in ons huis komt hij zelf met zijn ordonnans. De man van het hondenbrood raakt zijn gasten kwijt. De Hauptmann is, evenals trouwens verreweg de meeste Duitse officieren, die ik gesproken heb, een zeer correcte man, met hoffelijke manieren. Hij heeft een vermoeiende mars achter zich, maar ziet er, evenals zijn manschappen trouwens, toch flink uit. Hij bevestigt ons de inneming

van Luiks forten, van die van Namen, de slag bij Wörth en geeft ons de eerste bijzonderheden over het nieuwe belegeringsgeschut van 42 cm, dat uitsluitend door Krupp's ingenieurs bediend wordt en de granaten 5 m in gewapend beton schiet. Hij schroomt zich uit te laten over de vernieling der dorpen en beroept zich op bevelen van hogehand. Terwijl we praten komen twee inwoners van onze straat beklag doen over de ingekwartierde manschappen, die, nadat ze eieren voor hun maal hebben gekregen en ieder drie glazen bier, onmiddellijk vlees eisen en vanavond weer vlees. Waar moeten we het vandaan halen, vragen ze. We hebben zelf in geen week vlees gegeten. We zien de Hauptmann vragend aan. Hij wenkt de mensen toe en zegt, dat hij komen zal. Na zijn maal van conserven, nodigt hij ons uit hem door de stad te vergezellen, langzaam vooruit stappend tussen ons in, roept hij alle soldaten uit de huizen en vraagt hen een voor een, of het voedsel goed is, op een toon, die aan duidelijkheid niet te wensen overlaat. Ze antwoorden allen bevestigend. Aan de caféhouder geeft hij instructie om aan ieder van zijn drie gasten bij elk maal slechts twee glazen bier te geven en alle voedsel, wat hij missen kan, verdere glazen bier moeten worden betaald. De soldaten stonden stram, de inwoners waren opgelucht.

's Middags ging ik een wandeling maken naar het Couvent des Prémontrés du Parc, een halfuurtje buiten Leuven, om met de prelaat N. te spreken. Het is een voortreffelijk type van een der oude rijke kloosters, die burchten gelijken, met dubbele omwalling van hoge muren. Door twee poorten over een brede weg opstijgend, komt men aan een terras met brede trappen naar de tuin, waarop de hoofdtoegangspoort van het eigenlijke klooster zich opent. Het is bij zessen. Prelaat N. moet terstond naar het directorium en inviteert mij voor de volgende dag. Langzaam wandel ik terug en hoor aan de noordwestzijde van de stad kanonvuur. Thuis vertelt professor S. mij, dat er iets ernstigs op til schijnt. Reeds om 3 uur was de student, die

per fiets naar Mechelen zou gaan, met razende snelheid teruggekeerd. Halfweg tussen Leuven en Mechelen was hij gestoten op een Engelse troepenmacht, die hem met op hem gerichte bajonetten had ontvangen, ondervraagd en terug laten gaan. Ik vroeg naar de officier, wie ik graag enige vragen had willen stellen. Die was al voor vijfen met de grootste snelheid aan het hoofd van zijn manschappen vertrokken in de richting van Mechelen, zonder een ogenblik de rust te genieten, waarvan hij zich zoveel had voorgesteld.

Langzamerhand werd in de stad bekend, dat de Engelsen naderden en het is zeer goed mogelijk, dat de Leuvense bevolking daarover een zekere vreugde deed blijken, welke de soldaten heeft ontstemd. Tijdens het avondmaal, dus om plus minus 8 uur, hoorden wij in de verte geweervuur. Dit naderde. Wij hoorden de korte, droge knallen vrij nabij, en meenden voortdurend, dat dit het teken zou zijn van schermutselingen tussen de bezetting en de naderende Engelse troepen, al leek ons dit geïsoleerde schieten, als van scherpshutters, die voor ze vuren, hun doel uitgekozen hebben, wat vreemd. Ik had veel lust te gaan kijken, maar plotseling kwamen Duitse soldaten overal langs de huizen rond schreeuwen, dat niemand naar buiten mocht, op straffe van gevangenneming en erger. Als maatregel der militaire overheid was reeds ingevoerd, dat 's avonds na 9 uur niemand meer op straat mocht zijn. Wij zagen dus in deze rondroep geen reden voor ongerustheid, maar enkel een spontane maatregel tot vervoeging van het sluitingsuur. Inmiddels zagen wij rood schijnsel in de lucht en dachten daarbij aan een klein brandje. Daar wij, in verband met de rustige stemming van het publiek niet aan de mogelijkheid dachten van een ramp, als die, welke op dat ogenblik reeds bezig was de stad te treffen, bleven wij volkomen kalm en begonnen zelfs schertsend te wedden, of wij de volgende dag de bezetting in het Duits, dan wel in het Engels zouden hebben aan te

spreken. Ik legde mij te rusten, en vroeg mij vooral niet te wakken, daar de surprise de volgende dag dan groter zou zijn.

Woensdag, 26 augustus.

's Morgens om 4 uur stond mijn gastheer al aan mijn bed. Een deel van de stad moest waarschijnlijk in brand staan. Gedurende de nacht had men telkens geschoten.

Vluchtelingen hadden verteld, dat er lijken op de straat lagen. Het hele gezin had de nacht in het donker, wakend, doorgebracht. Ik had niets gemerkt. Professor S. vroeg mij, daar zijn tegenwoordigheid thuis vereist bleef, om het gezin gerust te stellen, de stad in te gaan, teneinde aan kennissen de gelegenheid aan te bieden in zijn huis veiligheid te vinden, verder enige inkopen te doen van levensmiddelen, en ondertussen eens op te nemen, wat er zoal verbrand was. Ik kleepte me snel aan en ging op weg. Onze hele stadswijk, om de Schapenstraat heen, was gespaard gebleven. Tegen de ramen gedoken, zag men overal angstige gezichten van mensen, die de ganse nacht hadden gewaakt, om gereed te zijn om te vluchten, zodra hun leven zou worden bedreigd. Het brandende deel van Leuven bestond uit de hele omgeving van het Hotel de Ville. Het brandde in de Krakenstraat, Drie Engelenbuurt, de Groenmarkt. Toen ik naar het huis van de P's ging, werd ik door vijf soldaten aangehouden, die er geheel anders uitzagen, dan de vorige dag. Ze waren verwilderd en liepen als beschonken. Ze bevalen mij dringend, terstond van de straat af te gaan, waarop ik antwoordde dat ik dadelijk bij de officier van wacht wenste te worden gebracht. Aan deze vroeg ik, of er voor de burgers een order bestond, om 's morgens bij lichte dag in huis te blijven. Het antwoord was ontkennend. Nauwelijks had de luitenant mijn pas gezien, of ik werd glimlachend vrijgelaten en de mannen, die mij hadden aangehouden, kregen een berisping.

Daar ik geen lust had, elke 5 minuten weer naar de wacht te worden teruggestuurd door opgewonden militairen, vroeg ik om een Passierschein, maar hoffelijk bood de luitenant zijn verontschuldigen aan, dat hij die niet kon verstrekken. Daartoe moest ik mij tot de commandant, majoor von Manteuffel, persoonlijk wenden.

Ik bezocht toen de familie P., om haar te verzoeken de gastvrijheid van professor S. te willen aanvaarden, maar het echtpaar was druk bezig het huisraad in veiligheid te brengen en weigerde. Door het huis lag een slang van de brandspuit, waardoor het water naar het dak gevoerd werd, om van daar als een fijne sproeiregen aan alle zijden af te dalen. Het merkwaardige was dus, dat de Duitsers de voortgang van de door henzelf aangestoken branden beletten door blusmiddelen. De brandspuiten waren zo opgesteld, dat het vuur zich niet in de richting van het stadhuis kon uitbreiden, waar de troepen gehuisvest waren. Naar andere richtingen zette de brand zich voort. De hallen met de bibliotheek schijnen vroegtijdig en opzettelijk in brand te zijn gestoken. Want het huis aan de ene zijde, als ik me niet vergis het tehuis van de Spaanse studenten aan de Leuvense universiteit onder pater Catala, was nog gespaard.

Van buiten de stad had men al vroeg en in het donkerste van de nacht in een hoog oprijzende vuurzuil fladderende vonken gezien. Dit waren de incunabelen, de kostelijke livres d'heure, zeldzame, pas ontdekte vroeg middeleeuwse manuscripten. Zo wist men dus bijvoorbeeld in het Couvent des Prémontrés eerder dan in de stad, dat de weergalozige bibliotheek van Leuven, de trots en de roem van ganse arbeidzame geslachten, voor altijd was vernietigd.

In sommige huizen waarvan de muren nog overeind stonden, maar het dak begon door te branden, loeide het vuur omhoog. Andere stortten krakend en donderend ineen. Op de straten vertoonde zich

geen mens, dan de enkele soldaten, die te zorgen hadden, dat het vuur het stadhuis niet bereikte, en anderen, die met uitzinnige blik wat doelloos heen en weer liepen. Op zulke ogenblikken, dat men als het ware de willekeur ziet regeren en de eerbied voor alles wat voortreffelijk en kostelijk is met voeten getreden ziet, dan schijnt het leven alle waarde te verliezen. Men kan zich gemakkelijk voorstellen, dat zij, die tegen de muur worden geplaatst om gefusilleerd te worden, in diepe verachting zwijgen, of hooghartige woorden spreken. Toen ik nogmaals door een paar soldaten werd aangehouden, gooide ik ze nijdig mijn paspoort toe: "Dat kun je toch niet lezen, jou kerel", en toen ze met hun geweren dreigden: "Breng me onmiddellijk naar de wacht, dan zullen we zien, wat jullie voor een aframmeling krijgt". Toen lieten ze me gaan.

In een brandend huis op de Groenmarkt zag ik door manschappen vuren. Hadden zij iemand gezien, die uit de vuurgloed ontsnappen wilde? Ik kwam voorbij een geopend winkelhuis; een soldaat trok mij bij de arm en liet mij op de grond wat zien: daar lag het lijk van de eigenaar. Ik vroeg: "Hebt gij die man doodgeschoten?" "Neen, maar ik was er bij. Wij zullen de Schweinehunden wel leren, om op Duitse soldaten te schieten".

"Hoe weet gij, dat die man op jullie geschoten heeft?" De man antwoordde met een wedervraag: "Hoe kunnen we dat in de donkere nacht alles gaan onderzoeken?"

In dit korte antwoord ligt de ganse logica van de represaille tegen burgers opgesloten.

Dwars door België.

Brussel, 6 september 1914.

Het heette, dat Hasselt nu voorgoed door de Duitsers bezet was, en daar ik er toch gaarne van op de hoogte wou komen, wat eigenlijk de noordelijke bezettingslijn van België was, besloot ik, zoveel mogelijk deze lijn af te reizen en vast te stellen.

Bijna kwam een onvoorziene omstandigheid een spaak in het wiel steken, want de chauffeur verklaarde ons, dat hij zonder speciaal bewijs van de Duitse vice-consul te Maastricht niet over de grenzen kon gaan en de vice-consul verzekerde order ontvangen te hebben, dat voor een tijdsverloop van vier of vijf dagen geen passen uitgegeven werden. Dit zou in verband staan met het transport van een der legerkorpsen naar het oostelijk oorlogsterrein. Anderen beweerden, dat er zoveel gewonden waren, dat de lijnen erdoor geblokkeerd waren, en dat daarom de militaire treinen ook niet langer voor gewone passagiers ter beschikking stond.

Hoe het zij, wij zaten er mee, en er bleef niets anders over dan de vice-consul op te zoeken.

Toen de consul kwam bleek het, dat eerst de schapen van de bokken gescheiden moesten worden, want zij, die naar Luik wilden, konden voorlopig geen kans krijgen, wel zij, die naar de kant van Tongeren wilden gaan. Wij naar het front.

En ziedaar, tegen betaling van driemaal fl. 3,60 waren wij voor ons reisje ingespannen.

Bij Veldwezelt gingen we over de Hollandse grens, en vroegen toevallig of de Belgische douane er ook was, waarop de Hollandse douanier ons een toespraak erover hield, dat het een misbruik van macht zou zijn, als we de Belgische douane voorbijreden, hetgeen echter volstrekt ons plan niet was. De chauffeur evenwel sloeg de schrik om het hart, en hij wilde zijn papieren halen, maar volgens mijn

stelregel: “laten we het eens proberen”, tuften we 100 m verder, hadden een vriendschappelijk gesprek met een oud mannetje in burger, die douanier bleek te zijn, en gingen ongestoord verder.

Zo ging het langs de mooie weg tot Bilzen, waar men ons de eerste Duitsers gerapporteerd had, en jawel, van de spoorwegovergang wenkten ze ons reeds om stil te houden.

Toen ze hoorden, dat we Hollanders waren, keken ze nauwelijks naar onze passen, en was het dadelijk “Was gibt’s neues?” We vertelden, en met vertrouwen zegden de soldaten “Nun, dann wird es in 3 Wochen schon abgelaufen sein!” En dan vertellen ze: ja, ziet u, wij zijn allen bij de 45 jaar oud en behoren tot de Landstorm. We zouden wat graag weer naar huis gaan. Arme kerels! Ze hebben zich met 2 september ook een verzetje gemaakt, en een stropop geüniformeerd, die nu in een groteske houding op het wachthuisje zit.

Alles is hier vreedzaam en rustig, en voor zover ik kan nagaan, is de landbouwer er in zijn gewone doen, tenminste we zagen verscheidene mannen met paarden en eggen bezig, of naar het land gaan, en alle producten stonden goed.

In Hasselt waren geen Duitsers. Ze waren er wel geweest, maar gistermorgen 4 september weer vertrokken, en de kleine post te Bilzen met zijn 15 mannetjes bleek hier de meest vooruitgeschoven bezetting van de spoorweglijn.

Voort gaat het, langs de beruchte straatweg over Halen naar Diest. Even na Herk de Stad beginnen hier en daar de afgebrande hofsteden het totnogtoe zo vreedzaam landschapsbeeld te verstoren.

Dan komen we bij Halen zelf, waar de verwoesting verschrikkelijk is, maar men is zowaar alweer bezig de beschadigde kerktoren te

herstellen en de Duitsers hebben een uitstekende houten brug over de Gete geslagen.

Van hier gaan de verbrande huizen door tot dicht bij Diest, waar werkelijke vestingwerken de stad beschermen, die echter, zo men ons zegt, zeer weinig verdedigd geworden zijn. In ieder geval bemerkt men er nu weinig meer van, maar ten noordoosten van de stad moet hevig gevochten zijn.

Diest zelf is helemaal gaaf, en slechts een paar huizen zijn verbrand. Hier treffen we, sedert Bilzen, de eerste Duitse soldaten, die ook al zenuwachtig blijken te zijn, tenminste ze hebben een roversverhaal van een Belgische gepantserde auto, die door Leuven gekomen moet zijn om dood en verderf te verspreiden. Houd ver voor de wachten in Leuven stil, rijd erg langzaam en steek een witte vlag op, zeggen ze. Onze chauffeur bindt fluks zijn zakdoek aan een stok, en we rijden verder.

Een merkwaardigheid zijn de nieuwe Duitse bordjes in de Belgische straten, die heel wat beter dan de overschilderde handwijzers de weg tonen.

In aansluiting met mijn vroegere reis weet ik nu, dat de Duitse bezettingslijn van Diest over Scherpenheuvel, waar ook een compagnie ligt, naar Aarschot voert, vanwaar ze wel de Dijle zal volgen, welks bruggen de Duitsers verwoest hebben. Ook maken ze aardwerken aan de oevers van Dijle en Demer, en het is duidelijk, dat ze geen troepen willen afzonderen om Antwerpen te belegeren, maar ze alleen bezig willen houden.

Nu buigen we af naar Leuven.

In de Hollandse kranten heb ik zoveel overdrevens over deze stad gelezen, dat ik per se de lijkenlucht, die de journalisten, welke na mij

kwamen, willen geroken hebben, wil constateren en ook precies de omtrekken van de verwoesting.

We worden door de wacht als naar gewoonte gemoedelijk ontvangen, en niemand weet iets van het schieten uit een Belgische auto. Dus weer een praatje van onze Duitse vrienden in Diest. De bezetting behoort tot het 63^e regiment, tweede lichte landweer, en ze verkondigen opinies, die ik hier maar niet zal weergeven, want een onschuldig dagbladcorrespondent mag wel horen en zien, maar moet ook weten te zwijgen, als het nodig is. Nu rijden we langs het station dat, ik herhaal het uitdrukkelijk, in het geheel niet verwoest is, door de Stationsstraat, die men reeds opruimde, naar de Grande Place.

Dit is zoals men weet een korte afstand, en bijna alles is er verbrand, maar er bevinden zich toch nog heel wat gave huizen tussen.

In één ervan huist de kommandantur, waar ik slechts twee Feldwebels trof, die mijn pas viseerden, wat naar ik meende genoeg was om overal te kunnen doordringen. Ook vroegen ze me een kaart van Frankrijk voor ze te kopen in Brussel, wat ik gaarne deed op voorwaarde, dat ze me een introductie aan hun confrères in Brussel meegaven, en die bezit ik nu dan ook.

De Grande Place herken ik bijna niet. Het is vandaag 5 september en zondag 30 augustus stond ik hier te midden van puinhopen. Nu is alles netjes opgeruimd. De soldaten voor het stadhuis zijn het er niet over eens, of ik erin mag of niet. Ik hak de Gordiaanse knoop door en stap lachend binnen, waar een Feldwebel me zegt, dat het eigenlijk niet mag, maar me toch overal rondleidt.

In de voorhal liggen de Duitse soldaten, maar alles is verder intact van binnen, terwijl van een paar der beeldjes aan de buitenkant een

stukje is afgeslagen. Gedeeltelijk vervullen de beambten hier reeds weer hun werkzaamheden.

Van lijkenlucht in de stad is niets te bespeuren, wel beweerden de Duitse soldaten, dat men onder de puinhopen hier en daar lijken vond, wat wel te begrijpen is, daar zij, die kelders hadden, erin vluchtten, en de huizen hun boven het hoofd samenstortten. Diezelfde soldaten beweerden ook, dat vier Duitse manschappen bij de bescherming van het stadhuis tegen de aandringende vuurzee gedood zijn geworden. Ook was de mitrailleuse, die vroeger op de omgang van de kerktoren zou moeten gestaan hebben, nu naar het Hotel de Ville verhuisd, maar helaas hebben ze deze op geen der beide plaatsen laten staan.

Het zal uiterst moeilijk zijn deze dingen later vast te stellen, maar zoveel is zeker, dat slechts het deel van Leuven in de hoek: station, Grande Place, universiteit verwoest is, en de rest zo goed als gaaf bleef. Overal staan de bewoners weer in hun huizen, en we ontmoetten eenmaal zelfs zes karren met vluchtelingen, die weer naar Leuven terugkeren.

Op de weg naar Leuven treft men nog het dorpje Linden aan, dat bijna geheel verwoest is.

Dichtbij Leuven, op de weg naar Brussel, ligt het plaatsje Sint-Joris-Weert, dat op een heel bijzondere wijze platgebrand werd.

Hier kwamen twee Duitse vóórrijders, die door de Belgische terugtrekkende troepen doodgeschoten werden, en in een beetwortelveld vielen. Toen het rumoer bedaard was en er niet méér Duitsers kwamen, waagde de bevolking zich uit de huizen, en vond de twee Duitse soldaten, die dood waren. De kinderen waren dom

genoeg de knoppen van de jassen te snijden, en de mannen namen wat er verder van hun gading was.

De volgende dag kwamen de Duitsers, en bezetten het dorp. Een der arbeiders maakte een praatje met de soldaten, en vertelde hen schertsend dat hij een Duitse pijp heeft. Hoe kom je daaraan, zegt de Duitser. Oh, er liggen een paar daar doodgeschoten en daarvan heb ik de pijp gekregen.

De Duitser rapporteert de zaak van zijn officier, de arbeider wordt gegrepen, en moet de lijken tonen, waarop hij wegens lijkenroof dadelijk gefusilleerd wordt, en enige minuten later staat het dorp in vlammen. Op deze wijze wordt dikwijls zonder noodzaak, door de domheid der bevolking de vernieling in de hand gewerkt.

Veel verbrande huizen ziet men niet op de weg van Leuven naar Brussel, en we treffen ook in het geheel geen militair, wat me erg opvalt. Want toen ik er in het begin van de week voorbijkwam krioelde het hier, vond ik over de 600 proviandwagens en stootte zelfs op een rijtuig met de staf, die erg verbaasd was me te zien.

Nu echter van dat alles niets.

We zien geen enkele militair en worden nergens opgehouden. Wel zijn er, zoals ik u schreef, versterkingen om de stad gemaakt, maar daarvan ziet men aan deze zijde niets.

Wandelaars ontbreken hier nu ook geheel, en Brussel lijkt me rustiger dan vóór een week. De kanonnetjes voor de Gare du Nord en op de Place du Congres zijn verdwenen.

Een reis naar Namen.

Een onzer oorlogscorrespondenten in België schrijft op maandag 7 september:

In het door de Duitsers bezette Belgische gebied begint, voor zover het de helft ten oosten van de lijn Mechelen-Brussel-Charleroi betreft, langzaam aan een zekere rust te heersen. Het mag de rust zijn door de overheerser opgedrongen aan de overheerstwordende ... rust is er. En wat men de Duitsers ook mag ontzeggen, organisatie zeker niet. Ik ben de laatste tijd herhaaldelijk door het oostelijk gedeelte van België gekomen en het heeft me verbaasd hoe de Duitsers tot op zekere hoogte een geregelde gang van zaken wisten tot stand te brengen. Men laat de bevolking, die goed wil, rustig haar gang gaan en moedigt haar zelfs aan, onder Duitse controle. Wil de bevolking niet, dan wordt ze niet gedwongen, maar wil de bevolking kwaad, dan is de straf ontzettend. Dat is wat hindert in het Duitse regime: bij kwaadwilligheid is het onderzoek kort en wordt de straf meedogenloos toegepast.

Blijkbaar is van hogerhand bevolen geworden: duld geen tegenstand, maar kom welwillendheid welwillend tegemoet. En zo heeft men in de meeste plaatsen reeds een zekere orde en regelmaat weten te krijgen.

Gisteren ben ik naar Namen geweest. De stad ligt op het ogenblik voor het publiek nog in de zone, die onbereikbaar is. "Tiens, Tiens!" Zegden dus de Belgen hier tegen mij. "U is in Namen geweest." Dat was een daad! Maar, onder ons gezegd, is het de gemakkelijkste reis geweest, die ik tot dusver heb gedaan. "Nach Namur mit einem niederländischen Kraftwagen", staat er op mijn pas naast het Duitse regeringsstempel. En de chauffeur en dat papiertje hebben me heen en terug gebracht, met misschien op de ganse weg een 10 keer stoppen bij de verschillende posten.

De weg van Luik loopt door het mooie Maasdal naar Hoi en verder naar Namen. En op de ganse weg werd ik alleen maar aan oorlog herinnerd door hier en daar verwoeste huizen, enkele wachtposten en militaire auto's. Voor een mens, die voor het eerst het oorlogsterrein doortrekt, is dat al veel, maar ik reken het al onder het niets.

In het mooie plaatsje Hoi, waar de bijna witte muren van de citadel hoog op de rotsen staan, heerst de vredigste toestand tussen overwinnaars en overwonnenen. Er zijn daar in de rue des Jardins een twintigtal huizen verbrand op de dag der bezetting, en enkele burgers gedood, maar daar was de oorlogsellende bij gebleven. De burgers verzekerden mij, dat de Duitse soldaten bescheiden en vriendelijk optreden en de particuliere eigendommen ontzien. Men deelde mij daar mee, dat in het verderop gelegen Andenne, waar honderd burgers gedood werden, de toestand verschrikkelijk was geweest. Maar aan de hoofdweg zag ik alleen maar wat ingeslagen en weer zorgvuldig dichtgetimmerde vensters.

In Namen zelf treedt de Duitse overheid ook zeer gematigd op. Om 9 uur moeten de cafés sluiten en alcohol mag niet verkocht worden aan burgers noch soldaten. Men moet de vensters 's nachts gesloten houden en op één der verdiepingen ten minste drie vensters verlichten. Verdere controle is er niet en ik reed dan ook rustig met mijn auto door de hele stad en dronk kwast voor het restaurant waar ik twintig dagen geleden toen de Franse bezetting er was, thee had gedronken, vlak tegenover het station. Een Duits officier nam het oranje vlaggetje vóór op de auto in zijn hand en keek me verbaasd aan toen hij er "Nederland" op zag. Dat was al.

Zoals ik reeds seinde staat de Duitse overheid de verschijning van de l'Ami de l'Ordre toe, welk dagblad alleen in het Frans uitkomt en regelmatig in de straten wordt gevent. Het dagblad bevatte de

hierboven reeds besproken proclamatie van de Duitse, te Brussel wonende gouverneur-generaal baron von der Goltz, waarin hij mededeelt dat de civiele administratie ook haar hoofdzetel in Brussel heeft en geleid wordt door zijn excellentie von Sandt.

De gouverneur-generaal wijst erop dat alle kwaadwilligheid streng gestraft zal worden doch dat verder de bevolking niets van de Duitsers te vrezen heeft en dus rustig weer aan de arbeid moet gaan. "Burgers van België." Gaat de proclamatie voort, "ik vraag u niet uw vaderlandslievende gevoelens te verloochenen, maar ik verwacht van u een redelijke onderworpenheid en een gehoorzaamheid zonder voorbehoud ten opzichte van de orders van het gouvernement. Ik nodig u uit om het gouvernement vertrouwen te tonen en het uw medewerking te verlenen. Ik richt dit verzoek vooral tot de staats- en gemeenteambtenaren, die op hun post gebleven zijn. Des te meer dat ge aan deze oproep voldoet, des te meer dient ge uw vaderland."

Ik verbaasde me even in Namen, toen ik plotseling enge rode broeken van Franse hospitaalsoldaten zag en een eindje verderop de kwartiermuts van een Belgisch bereden hospitaalman, die vredig wandelde met aan de arm "a dame". Zo onverwachts heen. Ook de Engelse verpleegsters gaan rustig hun gang.

Er zijn in Namen een honderdtal huizen verwoest bij het driedaagse bombardement op 21, 22 en 23 augustus. Op 23 augustus werden daardoor een honderdtal burgers gedood, terwijl velen gewond werden

Er komt in Namen gebrek aan levensmiddelen, vooral ook doordat de boeren de stad niet durven betreden. Ook zij worden per proclamatie uitgenodigd weer als vroeger handel te drijven.

De gevechten bij Dendermonde.

Men schrijft ons uit Vlaanderen op 6 september.

Het enige blad dat uitgebreide inlichtingen geeft over het gebeurde te Dendermonde is de Gentse Bien public. Hier volgt een uittreksel.

We laten natuurlijk de hele verantwoordelijkheid aan voornoemd blad, daar het bijna onmogelijk is over de juistheid van een en ander zekerheid te verkrijgen.

Er was in Dendermonde een garnizoen van 3000 Belgische soldaten, toen in de nacht van donderdag op vrijdag een Duitse macht, die op 20.000 man geschat wordt, tegen half vijf bij de voorstad Sint-Gillis aankwam. De Belgen beschoten de vijanden eerst hevig, maar kregen spoedig bevel om, gezien de ongelijke sterkte, terug te trekken. Dit geschiedde met de meeste orde, al vechtende, en duurde tot in de namiddag; het Belgische korps kon al zijn kanonnen en materiaal meenemen. Het had geen doden, alleen gewonden. Genoemde voorstad had vreselijk van het vuur te leiden, daar zij de hele voormiddag aan het geschut had bloot gestaan: huizen brandden en de kerk was in puin, ook Dendermonde was beschadigd. De bewoners, door de Belgische troepen gewaarschuwd, waren grotendeels naar Gent gevlucht.

Reeds om 10 uur 's morgens waren de Duitsers de stad binnengetrokken, kort daarna verzochten zij de nog achtergebleven leden der bevolking te vertrekken; ze bevalen de directeur der gevangenis de gedetineerden bij het eerste kanonschot vrij te laten, hetgeen geschiedde. Het hospitaal werd ook nog intijds geëvacueerd.

Wat er daarop gebeurd is, zegt de Bien public, zal men niet kunnen vertellen, want geen enkele bewoner was achtergebleven, en al is er een enkele in zijn kelder verstopt gebleven, dan zal hij er bijna zeker

het leven niet hebben afgebracht. Om 2 uur in de middag van gisteren (zaterdag) zag men rookwolken boven de stad; de blauwe lucht, licht gesluierd door enkele wolken, werd overdekt door een ontzaglijke rookkolom, die tot grote hoogte opsteeg en zich ook in de breedte verspreidde. Men zag deze rookwolken te Wetteren, Laarne en Destelbergen, en van de toren te Gent moet zij ook gemakkelijk te zien zijn geweest.

De beweegreden dezer verwoesting is niet te verklaren: wraak, woede of strategische noodzaak? Wie zal het zeggen? De omliggende dorpen hebben betrekkelijk weinig geleden van het kanonvuur; zij waren echter van tevoren ontruimd.

De bezetting van Dendermonde heeft echter niet lang geduurd, want het water is te hulp gekomen. De Scheldedijken zijn doorgebroken en bij hoog water zijn toen zaterdagmorgen de stad en de omstreken ondergelopen; er waren nog vele vijanden in de omtrek en vooral hun geschut moet daar als verloren beschouwd worden.

Het wordt ontkend, dat de vijandelijke troepen in het Land van Waas zouden zijn, dit wil zeggen na het gevecht bij Dendermonde over de Schelde zouden zijn getrokken. Vooralsnog is hieromtrent ook geen zekerheid te krijgen; het verkeer is daar zeer ingekrompen en om naar Antwerpen te mogen gaan moet men sedert een paar dagen de autoriteiten van de meest gewichtige redenen voor de reis overtuigen.

De verliezen door de Duitse troepen voor Dendermonde geleden worden op 3000 man geschat.

In ieder geval bewijzen deze gevechten, dat de Belgen nog steeds voortgaan met de tactiek hun vijanden overal zoveel mogelijk te verzwakken. Mechelen en Vilvoorde waren hiervan voorbeelden, nu

verplaatst het terrein zich meer westwaarts; het is in het klein een herhaling van hetgeen in Frankrijk gebeurt. Terugtrekken en steeds op alle punten de vijand afbreuk doen.

Inderdaad komt het operatieterrein steeds meer naar het westen, zodat een bezetting van Gent wel niet lang meer op zich zal laten wachten. De burgemeester heeft in een aanplakbiljet deze mogelijkheid uitgesproken en de bewoners vermaand rustig te blijven. De dagbladen sporen de bevolking aan niet mee te doen aan het vluchten, maar stil in huis te blijven, zonder de indringers in wat ook te hinderen. Het bezettingsleger zal trouwens niet heel sterk kunnen zijn en het overtrekken van de Schelde die nog tussen ons en hen ligt, zal ook nog een grote hinderpaal zijn.

De verbindingen met Antwerpen zijn geheel afgesneden. Vannacht hebben de uhlanen de spoorlijn opgebroken tussen Zeveneken en Lokeren en alle telegraaf-, telefoon- en signaaldraden vernietigd. De lijn door het Land van Waas is dus voorlopig ook onbruikbaar en Gent van het hoofdkwartier afgesneden. Op de lijn Gent-Brussel rijden de treinen vandaag niet verder dan Melle. Nu rijden alleen nog maar: Gent- Oostende, Gent-Kortrijk-Doornik, Gent-Brugge over Eeklo, Gent-Zottegem-Geraardsbergen, Gent-Oudenaarde-Ronse, Gent-Tielt tot Gijvelde.

Zondag zijn nog uhlanen gezien te Zele, Hillegem, Balegem, Munkzwalm en Oombergen; zij dringen dus overal het Vlaamse land binnen.

De Duitse vliegers in België.

Men schrijft ons uit Vlaanderen zondagmiddag:

De afgelopen drie dagen zijn voor de Duitse vliegers niet voordelig geweest. Woensdag is er op het exercitieterrein te Etterbeek bij

Brussel een te pletter gevallen. Tussen Dendermonde en Aalst is er een neergeschoten en vrijdag is er bij Dilbeek, halverwege Brussel en Ninove, een neergeploft. Dat er dezelfde dag een bij Zottegem werd ingepikt, berichtte ik u reeds.

Belgische vluchtelingen, die zich ophouden binnen de versterkte kring om Antwerpen, hebben last gekregen onmiddellijk te vertrekken. Er is een comité opgericht dat hulpbehoevenden onder hen zal voorthelpen naar Engeland.

Van de Limburgse grens.

Men meldt ons uit Maastricht:

in het huis van de heer Louis Regout, Bosstraat, wordt morgen het Belgische consulaat gevestigd. Met bekwame spoed is de nieuwe consul aan het werk getogen en heeft reeds een gunstige oplossing verkregen voor de doorvaart op Belgisch grondgebied der Zuid Willemsvaart. Ook kunnen de boeren uit de Belgische provincie Limburg vrij met hun veld- en boomvruchten de grens overschrijden en behoeft voor de uit Maastricht uitgevoerde koloniale waren geen invoerrecht betaald te worden. Verschillende Belgische uitgewekenen, onder andere de secretaris van Visé, zijn onder zijn leiding werkzaam en in de allereerste plaats is men bezig een burgerlijke stand samen te stellen van alle hier en in de omstreken aanwezige Belgen. Verder zal er gezorgd worden dat op Nederlands grondgebied wonende vrouwen en kinderen van in Belgische dienst zijnde militairen ondersteund worden. Volgens de nieuwe consul zou dit aantal wel meer dan 1000 bedragen.

Niet minder dan zes geneesheren en negen apothekers uit de Belgische grensplaatsen vertoeven hier.

De Maastrichtse correspondent van de Tijd seint:

De heer Lemmers, pastoor-deken van Visé, die sinds het begin van de oorlog in een stal te Navogne gevangen genomen was, is zondag weer in vrijheid gesteld. Hij mag echter Visé niet verlaten, en verblijft in het klooster St Hadelin.

Woensdag 9/09/1914 - avondeditie

Terneuzen, 9 september. Omtrent de gisterenmiddag te Gent gevallen schoten kan ik thans melden, dat er geen dode is.

Een Duits officier reed in een auto, bestuurd door een Duits soldaat, in de Sint Petersnieuwsstraat. Recht tegenover het lokaal Vooruit moest de auto langzamer rijden door het kruisen van twee trams.

Daar kwam een andere auto aangereden, waarin vier Belgische militairen met een mitrailleuse. De ontmoeting gaf, volgens het blad, aanleiding tot het wisselen van schoten uit beide auto's, terwijl verschillende omstaanders aan mijn zegsman verklaarden, dat de Duitse officier zijn revolver nog slechts had getrokken.

De Duitse soldaat werd verwond en de Duitse officier krijgsgevangen gemaakt. Er is dus geen dode gevallen.

Het geval begaf begrijpelijk aanleiding tot een grote beweging en bezorgdheid. Het gebeurde was in strijd met de door de burgemeester verkregen voorwaarden, dat Gent zou verschoond blijven van het bezoek van Duitse krijgslieden. De burgemeester, de heer Braun, aarzelde echter niet, om voor het belang der stad op te treden en begaf zich, vergezeld van de Amerikaanse consul, weer naar de Duitse legerbevelhebber, teneinde daar de ware toedracht der zaak mede te delen en mogelijke rampen van de stad af te wenden.

Hij ontmoette de Duitse bevelhebber te Leeuwegem op het kasteel van de heer Van Hecke de Lembeke, en de hele middag wachtte in de omgeving van het stadhuis een grote menigte met angstig ongeduld zijn terugkomst af, dobberend tussen hoop en vrees.

Te 5 uur was een geheime vergadering van de gemeenteraad belegd, en enkele minuten na dat uur keerde de burgemeester per automobiel aan het stadhuis terug.

Aan zijn houding kon de menigte reeds bespeuren, dat hij een goede tijding bracht, wat hij ook aanstonds bekendmaakte. Met een geestdriftige ovatie werd de Heer Braun door de menigte gehuldigd. Hij verklaarde in korte woorden zijn wedervaren en men vernam met grote verlichting, dat de burgemeester had weten te verkrijgen, dat dezelfde voorwaarden van 's morgens werden behouden, met de enkele bijvoeging, dat de gekwetste Duitser, thans in het krijgshospitaal verpleegd, werd gesteld onder bescherming van de consul der Verenigde Staten en niet als krijgsgevangene mag beschouwd worden.

Hij voegde aan zijn verklaringen toe, dat het thans niet zo gemakkelijk was geweest, om met de generaal te spreken als 's morgens.

Terneuzen, 9 september. Het treinverkeer tussen Oostende en Gent met Sint-Niklaas en Antwerpen kan thans voor het gewone reizigersverkeer niet plaats hebben. De reizigers maken gebruik van de lijnen Gent-Terneuzen en Mechelen-Terneuzen, om zich van het ene deel van België naar het andere te begeven.

Er komen nog vele vluchtelingen, maar ook keren er weer naar hun haardsteden terug.

Aan de noordgrens hebben op verschillende plaatsen kleine schermutselingen plaats met uhlanen, onder meer gisteren op

ongeveer 500 m afstand van de Nederlandse grens aan de Rode Sluis bij de gemeente Westdorpe.

Oostende, 9 september. De postboot is hedenmorgen niet vertrokken, daar Duitse vissersschuiten, die het voorkomen van Belgische vaartuigen hadden aangenomen, mijnen hebben uitgezet bij het vuurschip.

De postboot zal echter morgenochtend als gewoon naar Tilbury vertrekken.

Hier aangekomen reizigers zeggen Duitse verkenners in de nabijheid van Brugge gezien te hebben.

Maastricht, 9 september. Morgen worden 18 Duitsers geïnterneerd, een officier en 17 soldaten.

Ongeveer 300 vluchtelingen gaan morgen naar Oldebroek. Hieronder bevinden zich ook artiesten van het theater te Roclenge.

Ruim 150 vluchtelingen keerden gisteren naar hun dorpen terug.

Hier ter stede wordt vermist de chauffeur Z., die maandag voormiddag met de auto van de heer Jelinger vluchtelingen achter Leuven zou brengen. Gedane nasporingen hebben tot nu toe zijn spoor niet verder kunnen volgen dan Hasselt.